

Yrd. Doç. Dr. Edibe SÖZEN

İ.Ü. İletişim Fakültesi

YENİ OSMANLILAR VE GAZETECİLİK

GİRİŞ

1861'de Abdülmecit'in ölümüyle yerine geçen Abdülaziz döneminde de yapılan yeniliklerden bir sonuç alınamaması ile birlikte zaman içinde yeniliklerin, düşünce alanındaki değişmelere öncülük ettiğine tanık oluyoruz.

Reşit Paşa ile başlatılan yeniliklerin yürütücüleri Âli ve Fuat Paşa'ya muhalif, Tanzimat'ın ikinci kuşağı olarak ortaya çıkan, İbrahim Şinasi (1826-1871), Ziya Paşa (1825-1880), Namık Kemal (1840-1888) ve Ali Suavi (1830-1878) den oluşan "Yeni Osmanlılar" denilen grup, Avrupa düşünce akımlarının etkisi altında, liberal fikirlerden etkilenerek, Tanzimat siyasetini ve onun otoriter karakterini eleştirmeye başladılar.

Yeni Osmanlılar;

- Hatt-ı Hümayun'un iktisadi emperyalizmi eleştiren bir belge olduğunu,
- Âli ve Fuat Paşaların, Osmanlı müslümanlarını, Avrupanın büyük devletlerine siyasi bakımdan peşkeş çekmeleriyle kalmayıp mali politikaları dolayısıyla Avrupa'nın esiri olduklarını,
- Son olarak da Ali ve Fuat Paşaların Avrupa'yı kültür konularınca taklit etmelerine karşı çıkarlar (1)

Tanzimat dönemi yenilikleri ve yeniliklerin takipçilerine muhalefet ederek ortaya çıkan "Yeni Osmanlılar", Osmanlı toplum yapısında sosyal hareketin başlangıcını teşkil eden Bab-î Aliden seslerini duyurmaya başladılar.

Tanzimatın devletten halka, yukarıdan aşağıya iniş demek olan bu devrede Diwan-ı Hümayun karşısına Bab-ı Âli, "kanunun mutlak hakim olduğu" bir devlet zihniyetinin temsilcisi durumundadır. Tanzimatın sadece padişahın gelen bir hareket olması-ndan çıkarak bir sosyal harekete dönüşmesi bu dayanağın doğması ile gelişme göstermiştir.*

Bab-ı Ali'nin Osmanlı düşünce yapısına etkileri dönem-içi kişilerin gazete yayın hayatına fonksiyonel olarak katılımlarıyla başlar.

1 - YENİ OSMANLILAR ÖNCESİ GAZETECİLİK

İzmir'de Fransızca olarak yayınlanan Yazı İşleri Müdürlüğü'nde Edward Black isimli bir şahsın bulunduğu "Moniteur Ottoman" adlı Fransızca resmi bir gazetenin yayınlanmasından sonra, Türkçe gazete çıkarılması konusunda II. Mahmud'un çabaları ile Takvim-i Vekayı yayın hayatına girer.

"Maniteur Ottoman"dan önce yabancılar tarafından neşredilen gazeteler bulunmaktaydı. İlk periodik 1794'den itibaren İstanbul'daki Fransız Büyükelçiliği tarafından 15 günde bir yayınlanan "Bulletin Nouvelles" (haberler bülteni) idi. Bunu 1796'da yayınlanan "Gazete Française de Constantinople" (İstanbul Fransız Gazetesi) ve 1798-1801'lerde Mısır'ı işgale gelen Fransız kuvvetleri tarafından neşredilen Fransızca ve Arapça bültenler takip etti: 1821-28'lerde, Yunan ayaklanmasını besleyip yönlendiren ve yayın hayatına 1821 de başlayan Rumca "Salpinx Hellenicon" gazetesinin yanısıra Rumca ve batı dillerinden oluşan birtakım bültenler neşredildi.

1824'de Fransız tüccarlarından ve daha önceleri İstanbul'daki Fransız Konsoloslukunda çalışmış olan Charles Tricot ile M. Roux temsil ettikleri grupların çıkarları doğrultusunda neşriyat yapmak üzere İzmir'de ömrü çok kısa olan Fransızca "Smyrnenen" (İzmirli) gazetesini çıkardılar ve aynı yıl benzeri amaçlarla C. Tricot'un da içinde bulunduğu birtakım batılı tüccar ve onların yerli işbirlikçileri ile yine İzmir'de "Spectateur Oriental"ın (Şarklı Seyirci) neşrine başladılar. İlk gazetelerin etkililerinden olan Spectateur Orientalin son yöneticilerinden ve Türk dostu olarak bilinen, daha doğrusu Türk hükümeti tarafından yardım gören Alexander Blacque, 1828'de, Osmanlı devletine "daha kötü neticeler bertaraf etmek için" devamlı tavizciliği tavsiye eden "Courrier de Smyrn"i (İzmir Ulağı) çıkardı ve 1831'de, "Moniteur Ottoman"ı (Osmanlı Ceridesi) çıkarması için II. Mahmut tarafından İstanbul'a çağrıldı Moniteur Ottaman Fransızca (Bazen Fransızca-Türkçe) ve II. Mahmut'un cedidci politikasının yarı resmi organı olarak, 1836'da A. Blacque'in ölümünden sonra M. Franceschi ve Reşit Paşa'nın akıl hocalarından M. Rouet tarafından bir müddet daha neşredildikten sonra kapandı.

İlk Türkçe Gazete, önce Türkçe sonra Arapça olarak yayınlanan "Vaka-i Mısırye"örnek alınarak 1830'da II. Mahmut tarafından İstanbul'da neşrettirilmeye başlanan "Takvim-i Vekayı" oldu. (2)

Resmi Gazete niteliğinde çıkan Takvim-i Vekayı'nın yayınlanma amacı dikkate alındığında, onun devletin resmi dili olan Türkçenin haricindeki dillerde de yayınlanmış olmasının olağan hatta gerekli olduğu görülür. Çünkü devletin yaptıklarının, yapacaklarının, hatta düşüncelerinin neden ve niçinleriyle birlikte ve devletin dili ile aktarılması sözkonusudur. Bu sebeple Takvim-i Vekayı Türkçe haricinde Fransızca, Arapça-Farsça, Rumca ve Ermenice olarak da yayınlanmıştır.

Takvim-i Vekayı'nın Türkçe haricindeki yayınlarını ikiye ayırmak gerekir. Birincisi Fransızca nüshasıdır ki, bununla amaç Avrupa kamuoyuna ve etkili güçlerine ulaşmaktır. Öteki diller ise o sırada Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaygın olarak kullanılan yani tebaanın konuştuıkları dillerdir. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu çeşitli milletlerden oluşmakta idi ve yüzyıllarca süren Osmanlı idaresi ülkede bir dil bir-

liğini sağlayamamıştı. Böyle olunca bu dilleri konuşan tebaaya ulaşabilmek için onların dillerinde Takvim-i Vekayı-i neşretmek en çıkar yol olarak bulunmuştur. Fakat şunu hemen belirtmek gerekir ki, bu dillerde çıkan Takvim-i Vekayı'lerde her zaman Türkçe düzenlemeler yapılmıştır. Hitap edilen gruba göre haberlerin içeriği ve sırası değiştirilmiştir. Bununla beraber devletin amacının o dillerde tam olarak belirtilmesine, yanlışlık yapılmamasına özen gösterilmiştir. (3)

Resmi gazete niteliğinde çıkan Takvim-i Vekayı'nın yayın hayatı 1843'e kadar sürer. Takvim-i Vekayı'nın son dönemlerine doğru 1840 yılında "Ceride-i Havadis" isimli gazete neşredilir. Takvim-i Vekayı ve Ceride-i Havadis'ten sonra Agah Efendi tarafından Tercüman-ı Ahval gazetesi (1860) çıkarılır. Tercüman'ı Ahval gazetesinde yazmaya başlayan Şinasi bir baş makalesinde gazete çıkarmanın bürokrasiden halka inmeyi, fikirlerin yayılması ve kamuoyunun oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçladığını belirtir. (4)

Bu tarz bir gelişmeye, 1861'de yayın hayatına giren Tasvir-i Efkâr gazetesinin çıkarılmasıyla, devam edilir.

II - YENİ OSMANLILARIN FİKİRLERİNİN GAZETECİLİK İLE FONKSİYONEL HALE GELİŞİ

Tanzimat Dönemi yeniliklerini hazırlayan kişilere karşı bir nevi muhalefet teşkil eden Bab-ı Ali'nin fikir hareketlerine öncülük eden tavrı yanında, Yeni Osmanlıların, Şinasi'nin kasidesinde görüleceği gibi, Tanzimat yeniliklerine övgüleri de görülür.

Acep midir medeniyet resulu dense sana
Vücut-i mu-cizin eyler taasubu tahzir

Halasımı umarım ben zaman-ı adlinde
Ederse akl-ı Reşid'in eder buna tedbir.

Şinasi bu kasidesinde, Reşit Paşayı över, onun akıllı yönetimiyle halka huzur ve güvenlik duygusu verdiğini anlatır. Şinasi, kasidede Reşit Paşa'nın büyüklüğü ve değerinden bahsederken taç ve tahtın, Osmanlı devletinin Reşit Paşa ve Ali Paşa arasındaki sürtüşmeden rahatsız olduğunu belirterek Ali Paşa ve taraftarlarını da bilgisizlikle suçlar.

Buradan da anlaşılacağı gibi, Tanzimat Döneminin ikinci kuşağının temsilcileri, Tanzimat-ın gefirdiği yeniliklere karşı değil, onun takipçilerine karşı bir tavır içerisine girmişlerdir.

Yirmi sene rakipsiz olarak çıkan Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahval'in yayılması karşısında "Ruzname-i Ceride-i Havadis adı altında bir gündelik gazete çıkarmaya başlar.

Ceride-i Havadis gazetesi tarafından Tercüman-ı Ahval'e rakip olarak çıkarılan Ruzname-i Ceride-i Havadis de "Ceride ile Müşteri arasında bir muhavere" başlığı

altında bir bendin yayınlanması, iki gazete arasında çatışmaya sebep olur. Bu yazı üzerine, Tercüman-ı Ahval'de zamanın çeşitli dillerinde çıkan gazetelerinin bir listesi verilir: listede Takvim-i Vekayi'nin sıfatı, resmi sahibi Hükümet-i Seniye, Ceride-i Havadis'in sıfatı yarı resmi sahibi İngiliz, Tercüman-ı Ahval'in sıfatı gayri resmi, sahibi ehl-i islam olarak belirtilmiştir. Listenin sonunda ise, Takvim-i Vekayi'nin gelir ve karının hükümet-i seniyeye ait olduğu ibaresine yer verilmiştir. "Ceride-i Havadis'in masraf ve kârı sahibine ait olduktan başka, hükümeti seniye tarafından dahi maaş verilir. Gayri resmi olanların masraf ve menfaati sahiplerine aittir." (5) Ruzname buna 40 numaralı nüshasında cevap vermiş bundan sonra da Tercüman'ı adım adım takip etmiştir(6). Sebebi tam olarak bilinmemekle beraber -Ziya Paşa'nın maarif meseleleri hakkında yazmış olduğu makaleler üzerine Tercüman-ı Ahval kapatılır. İskit, buna sebep olarak hükümetin;

-Münakaşadan ürktüğünü,

- Tedrisat usullerinin tenkit edilmesine tahammül edemediğini, Havadis Ruzname-i Ceride-i Havadis sahibinin bir İngiliz olmasından dolayı meseleye karışmış olacağını, ifade etmektedir. (7)

1 - ŞİNASI

Şinasi, Tercüman-ı Ahval'den ayrılarak 1861'de Tasvir-i Efkar gazetesini yayınlamaya başlar. Şinasi gazetede başyazı olarak "mukadime" başlığı altında şunları yazar:

"Her devlet, idaresine mükellef olduğu heyeti ictimaiyeyi milliyenin bekasile payidar ve hayr menafiline muvafık surette tedbir-i ihtimam eylemekle kaviyyül iktidar olmak, manen de bediki evvelli, kariyeri burhandan müstagnidir. Bu hal medeniyette bulunan halk ise, kendi menfaatinin husulü hakkına ne surette sarfi zihin eylediği, tercüman-ı efkâr olan gazeteleri lisanından malûm olur..."

Abdülaziz tarafından beğenilen bu gazete devrin aydınları tarafından da takdirle karşılanır.

"Şinasi'ye göre "girdiğimiz yeni medeniyette Avrupa'nın mucizesi akıl ve kanundur... Yeni değerler dünyasının basında adalet, halk ve hükümet kavramları gelir... akıl ve adalet yeni toplumsal değerler düzeninde ön plana gelirler ve bu iki değer birbirini tamamlar. Adalet aklın emrindedir. Akıl, adalet insani gayelere sevkeder. Yeni medeniyet, İslamın ana ilkelerine uygundur... Biz akıl çağında yaşıyoruz ve bu insan rasyonel insandır..." (8) Şinasi'nin Tasvir-i Efkar'daki yazılarında hakim olan görüşlerin özü bu fikre dayanır.

H.Z. Ülken'in ifade ettiği gibi, Şinasi'nin temel fikirlerinin hangi düşünürlerin eserlerine dayalı olabileceğini belirlemek güç. Bununla beraber, Türkçeye çevrilmiş olan Fontenelle'in, Fransız İhtilali'ne önderlik eden Voltaire ve Montesquieu'nun, terakki fikrinin tanınmış ideoloğu Condorcet'in ve en sonra doğrudan doğruya temasta bulunduğu pozitif akımdan Ernest Renan'ın etkilerini bulmak mümkün. (9)

Ali Paşa'ya karşı suikast hazırlanmasından mes'ul tutulmak istenen Şinasi 1867 yılında Paris'e kaçar. Dört yıl Paris'de kalan Şinasi, Fuad Paşa tarafından İstanbul'a getirilir. Ancak Şinasi tekrar Paris'e gider. Fransa'da Cumhuriyetin ilan edilmesini müteakip İstanbul'a geri döner.

2 - ALİ SUAVİ

Tasvir-i Efkâr gazetesinden sonar Ali Suavi'nin çıkarmış olduğu "Muhbir" adlı gazete yayın hayatına girer. Tek yazarı Ali Suavi olan Muhbir gazetesi, dört tane dir:(10)-1867'den evvel İstanbul'da Mösyö Philip'in çıkardığı Muhbir gazetesi,

- Suavi'nin Londra'da Mısırlı Prens Mustafa Fazıl'ın parası ile çıkardığı Muhbir gazetesi,

- Suavi'nin Paris'de kendi parası ile çıkardığı Ulum gazetesi (adı gazete, kendi mecmua)

- Suavi'nin Lion da çıkardığı "muvakkaten ulum müşterilerine" isimdeki gazete (bu da mecmuadır) ve 1871 Fransız-Alman savaşı yüzünden, Paris'de çıkamayan Ulum gazetesinin devamıdır.

Ali Suavi medrese tahsili yapmış olmasına rağmen medresenin skolastik zihniyetine hücum etmiş, fakih olduğu halde fıkha isyan ederek ilk defa laikliği savunmuştur. (11) Ali Suavi Londra'da Muhbir'i yayınlamaya devam ederken, Ziya Paşa ve Namık Kemal, Mısırlı Prens Mustafa Fazıl'ın isteği üzerine "Hürriyet" gazetesini çıkarmaya karar verirler. Hürriyet'in çıkması üzerine Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Ali Suavi ile arası açılır. Daha Hürriyet gazetesi çıkmadan Namık Kemal'in Londra'dan babasına yazdığı mektup, aşağıdaki satırlarda görüleceği gibi, Suavi hakkındaki düşüncelerini göstermektedir.

"Velinimeta"

"Sebebi hayatım olduğunuz için hasbihale, sizi cümleden elyak gördüm. Hali perişanımı arzedeğim; Velinimetimin emriyle Londra'ya bir gazete çıkarmaya geldim. Suavi efendiyi bazı mertebe teferrüt dairesinde gördüm, işi bozmamak için gazeteyi onunla birlikte çıkarmak istedim. Arkadaşlar kendisine dargın olduklarından kail olmadılar. Umumun üzerine hücum ettiler .Nihayet iş bin kalıba girdi. Sonra "Hürriyet"nin şimdiki halile çıkması karargir oldu." (12)

Bu tür anlaşmazlıklar Yeni Osmanlılar arasında ayrılıklara sebep olur .Mustafa Fazıl Paşa'dan yardım görenlerden Ali Suavi ve Namık Kemal arasında, yardım alıp almama konusunda çatışma çıkar. Mustafa Fazıl Paşa'nın Ali Paşa ile anlaşarak kabineye girmesi, Yeni Osmanlıları himayeden vazgeçeceği konusunda haberler yayılır.

Mustafa Fazıl Paşa'nın yardımlarını reddeden Ali Suavi Paris'e gider ve Paris'de çıkarmış olduğu "Ulum" gazetesinde "Fazıl Paşa Takımı" isimdeki yazıyı yayınlar:

"Mustafa Fazıl Paşa, Yeni Osmanlılar Cemiyetinde dahil olduğu eyyamda, kendisinin İstanbul'da ve Mısır'da ve Avrupa'da bulunan maaşlı memurları paşalarına hulus için tarafımıza havadis yazar ve hizmet ederlerdi. Şimdi öküz öldü ortaklık ayrıldı. Yani Fazıl cemiyetten ihraç olundu, onun maaşları dahi paşadan menafii maddiyetlerini muhafaza uğrunda yeni Osmanlılara hizmetten istinkaf edecekleri derkar ve sahir idi. Ettiller. Binaenaleyh onlardan ihtiraz olunmak babında ihvanı ihtar ederiz." (13)

Namık Kemal ve Ziya Paşa Yeni Osmanlı Devletinin şeriata dayanmasını istiyorlar ve fıkıh savunuyorlardı. Ali Suavi ise dünyanın dini kanunlarla idare edilmesine karşı çıkıyor ve laikliği müdafaa ediyordu. Devletin birtakım kelime oyunları ile yani nüktecilik ve edebiyatçılıkla idare edilemeyeceğini, ilm-i siyasetin esasının şeriat ve edebiyat değil coğrafya, iktisat ve ahlâk olduğunu söylüyordu. (14)

3 - NAMIK KEMAL

Basın hayatında bir diğer önemli gazete, 1871 tarihinde İskender Efendi tarafından kurulan ve yayın hayatına Namık Kemal ile devam eden, "İbret" gazetesidir.

Namık Kemal, İbret gazetesinde yer alan makalelerinde batılılaşma hareketlerini vulgarise etme yolunda Şinasi'nin takipçisidir. "İbret" makalesinde Avrupa Medeniyetinde alacağımız ibret dersini ve memleketin iktisadi kalkınmasını ön görüyor. (15)

Edebi yönüyle Namık Kemal iktisadi alanda da, liberal fikirlerin savunuculuğunu yapmıştır.

Siyasi sahada, Parlamenterizmi benimsemiş bulunan Namık Kemal, Bir kısım yazılarında cumhurun hukukunu tehdit etme gereğini ileri sürer. Bu tam demokrasiye karışmak için bir vasıttır. 8 asır filozoflarına ait "Halk ile değil, fakat halk için" görüşü onda yer alır. (16)

Ferdîyetçi ve hürriyetçi (17) olan Namık Kemal yazılarında halk, hürriyet, adalet, eşitlik ve vatan kelimelerini sıkça kullanır ve bunları edebi eserlerinde siyasi ve iktisadi görüşlerinde temel kavramlar olarak ele alır. Fındıkoğlu'nun ifade ettiği gibi Namık Kemal'in fikirlerinde; Lessing, Goethe, Schiller gibi, şiire fikri, fikre aksiyonu ve işi karıştırmış olduğu (18) görülür.

Maddi ve manevi anlamda vatan düşüncesinin Namık Kemal'in görüşlerinde ne şekilde yer aldığı ifadesi şu dört mısradan görülür:

Feryad-ı ehl-i imdada sayedin,
Ey gayret-i vatan çeken erbab-ı iktidar!
Ehl-i vatan mahabbettir gayret-i vatan,
Zannetmeyin ki toprak içindir bu itibar!

Namık Kemal vatansaverlerle olan mücadelede, zalimlerin mücadeleyi mutlak suretle kaybedeceklerini, zulüm ve işkence ile dahi olsa hürriyeti yok etmenin mümkün olmayacağını, hürriyeti yok etmek için insanlıktan kavrayış ve anlayış gücünün kaldırılmak zorunda olduğunu, ifade eder.

Yeni Osmanlıların fikir hareketlerinin basın yoluyla yaygınlaştırılması hususunda bir diğer gazete 1868'de Ali Efendi tarafından çıkarılan "Basiret"dir. Dört sene Ahmet Mithat Efendi'nin yazılarıyla güçlenen gazete Ali Suavi'nin bir makalesinin yayınlanması üzerine 1878 tarihinde kapatılır. 1908 II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle, tekrar yayınlanmaya başlar.

Şinasi ile Tercüman-ı Ahval'de birlikte çalışan Namık Kemal'in yakın dostu Refik Bey tarafından 1862'de "Mirat" gazetesi çıkarılır. Refik Bey'in bizzat kendisi tarafından tercüme edilen, Montesquieu'nun "Kanunların Ruhu" ve L'esoiri de Lois'sı Mirat gazetesinde neşredilir. (19)

1878'de ise, Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılan "Tercüman-ı Hakikat" gazetesi yayın hayatına girer.

Tercüman-ı Hakikat üç devre geçirmiştir. (20) Birincisi 1878'den 1833'e kadar olan devredir. Bu devrede Ahmet Mithat Efendi'nin telif ve tercüme olarak birçok romanı ve ilmi yazıları tefrika edilmiştir.

İkinci devre, 1883'den 1886'ya kadar devam etmiştir. Bu devirde Muallim Naci gazeteye girerek edebi bir kısım meydana getirmiştir.

Bu devrede Ahmet Mithat Efendi, II. Abdülhamit emriyle hazırladığı Üss-i İnkılab'ın birinci cildinde Osmanlı Tarihi hakkında genel bilgi verdikten sonra, Kırım Muharebesinden Abdülhamid'in cülusuna kadar geçen olayları, ikinci cildinde ise cülusdan başlayarak bir sene içinde geçen olaylara yer vermiştir.

Zübtetül Hakayık adını verdiği üçüncü ciltte ise diğer ciltlerde üzerinde durduğu olaylarla ilgili vesikaları neşretmiştir.

Bu eserde Kanun-u Esasi konusunda Namık Kemal'in şahsına tarizlerde bulunmuştur. (21)

Buna hiddetlenen Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendiye iki kez, cevabını alamayacağı mektuplar gönderir.

Abdülhak Hamid'e yazmış olduğu mektupta, Ahmet Mithat Efendi'ye yazmış olduğu mektuplardan cevap almadığını belirtiyor;

"... Mithat yadigarı, Üss-i İnkılâb'da herkesten ziyade bana musallat olmuş. Üssi İnkılab'ı yalnız gözden geçirme. oku, bana ettiği tasallut ne kadar garazkârane ne kadar mantığa mugayir bir şey olduğunu bâdi.i nazarda anlarsın.

Mithat Paşa'nın malumat-ı siyasiyesinde biraz değil, birçok itidal var. Fakat gönlünün büyüklüğü o itidali pek çok nazarlardan seyrediyor. Hem kuvvetli hem de

hüsn-i niyetle mahkûm... memleketinizde gördüğüm meşahir içinde, zekâ ve istihkakça, o kuvvette kimse yoktur desem yalan olmaz... Tecrübesi, fitraten meyl-i iştişaresi ve hususiyle verilen reyleri temyizde melekesi bir tarafa dursun, benim için de sanırım ki aklı erenlerin cümlesi de "millet kurtulursa, Mithat Paşa yedinde kurtulur sözü müsellemtan ma'dut olmuştur..."(22)

Ahmet Mithat Efendi 1886'dan 1888'e kadar devam eden üçüncü dönemde Tercüman-ı Hakikat gazetesinde "Ekonomi Politika" ve "Sevday-ı Say-ı Amel" gibi iktisadi yazılara ağırlık veriyor.

SONUÇ

Yeni Osmanlıların fikir hareketleri ile birlikte ele alınan gazetecilik, belirtilen gazeteler dışında başka gazetelerle varlığını sürdürmüş ve yaygınlaşmıştır.

Batı ile yoğun ilişkilerde bulunan Yeni Osmanlılar, yenilik isteyen mevcut idari yapıya muhalefet teşkil eden görüşlere sahip olmalarına rağmen, kendi içlerinde fikri birliği sağlayamamışlardı. Yeni Osmanlıların fikir hareketlerinin temsilcileri olarak Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Suavi 1865 yılında grup olarak toplanmışlar ancak daha sonra her üç şahıs ayrı fikirlerin birer temsilcisi haline gelmişlerdir.

Namık Kemal'in açık şekilde izah ettiği fikir "ilerleme - terakki" kavramıdır. (23)

İktisadi alanda ise, ona göre yalnız milli kadro dahilinde değil aynı zamanda beynelminel çerçevede içinde bir denge söz konusudur. Beynelminel bir iş bölümü bu dengeyi temin etmektedir. Namık Kemal yerli sanayini mağlup eden Avrupa sanayinin mamulatımıza hudutlarımızı açık bulundurmak zaruretinde olduğunu, buna mukabil Avrupa sanayi ile denkleşecek şekilde konmasına da ehemmiyet vermek gerektiğini belirtir (24).

Muhafazakarlılığı ve padişaha olan bağlılığı ile Ziya Paşa imparatorluğun eğitim ile kalkınabileceği görüşündedir. (25)

Ali Suavi ise ; Yeni Osmanlıları teşkil eden diğer kişiler gibi mutlakiyet yerine meşrutiyeti ister. Bunun için de dar anlamda bir siyasi reform değil, sosyal bir reforma ihtiyaç olduğunu vurgular.

Türk kavramını, siyasi anlamda ilk kullanan Ali Suavi, asıl önemli şeyin milleti yeni bir eğitim ile yeni rejime göre yetiştirme gereği üzerinde durur. (26)

* Tanzimat dönemi yenilikleri birer değiştirme hareketinden ibaret iken, yeni Yeni Osmanlılar'ın fikir hareketleriyle yenilikler değişme şeklinde dönüşmüştür.

* Yeni Osmanlılar ile Osmanlı Batı'ya ve Batılı fikirlere kapılarını açmıştır.

* Yeni Osmanlılar gazetecilik hayatına atılma ile Türk basınına katkıda bulunmuşlar ancak. Kendi içlerindeki anlaşmazlıklar sebebiyle fikri alanda yeterli etkinlik gösterememişlerdir.

DIPNOTLAR:

- (1) Erik Jan Zürcher, Milli Mücadelede İttihatçılık, Çev. Nüzhet Salihoğlu, Bağlam Yayınları, Ankara 1967, sh. 17-20.
- Bkz. Hilmi Z. Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, 2. b., Ötüken Yayınları, İstanbul, 1979, sh. 39.
- (2) H. R. Ertuğ, Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul, 1959, sh. 155-165.
- (3) Nesimi Yazıcı, Takvim-i Vekayi, Belgeler, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayın No: 2, Ankara, 1983, sh. 51-54.
- (4) Enver Behnan Şapolyo, Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın, Güven matbaası, Ankara, 1971. sh. 100-118'den özet.
- (5) Server İskit Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, Başvekalet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınlarından., (...), 1943, sh. 12.
- (6) Server İskit a.g.e., sh. 14-16.
- (7) Server İskit a.g.e., sh. 112.
- (8) Hilmi Z. Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (a.g.e), sh. 63.
- (9) Hilmi Z. Ülken, a.g.e, sh. 64.
- (10) Mithat Cemal Kuntay, Sarıklı İhtilalci Ali Suavi, Güven Basımevi İstanbul, 1946, sh. 25.
- (11) Hilmi Z. Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (a.g.e), sh. 95.
- (12) Mithat Cemal Kuntay, Sarıklı İhtilalci Ali Suavi (a.g.e), sh. 62-63.
- (13) Mithat Cemal Kuntay, a.g.e, sh. 80-81.
- (14) Hilmi Z. Ülken, a.g.e, sh. 76.
- (15) Hilmi Z. Ülken, "Tanzimat'tan Sonra Fikir Hareketleri". Tanzimat I (kitabında), Maarif Matbaası, İstanbul, 1941, sh. 760-761.
- (16) Z. Fahri Fındıkoğlu, "Namık Kemal ve İdeolojisi", Namık Kemal'in Ölümünün Yıldönümü Münasebetiyle İ.Ü. Konferans Salonunda Verilen Konferans, Ulus Basımevi, Ankara, 1939. sh. 4.
- (17) Z. Fahri Fındıkoğlu, a.g.m. sh. 5.
- (18) Z. Fahri Fındıkoğlu, a.g.m, sh. 3.
- (19) Enver Behnan Sapolyo, Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın (a.g.e), sh. 145.

- (20) Enver Behnan Şapolyo, a.g.e, sh. 147-150.
- (21) Fevziye Abdullah Tansel, a.g.e, sh. 50-51.
- (23) Şerif Mardin, "Yeni Osmanlılar ve Siyasi Fikirleri", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C. 6., İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, sh. 1701.
- (24) Z. Fahri Fındıkoğlu, "Namık Kemal ve İdeolojisi" (a.g.m), sh. 4.
- (25) Şerif Mardin, "Yeni Osmanlılar ve Siyasi Fikirleri" (a.g.m) sh. 1701.
- (26) Hilmi Z. ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (a.g.e), sh. 83